

Справедливість Бога чи виправдання?

Божа справедливість здається однією з найсерйозніших тем, з якими стикалися релігійні цивілізації протягом століть. Єврейська, а пізніше і християнська спільнота також розглядали цю проблему. З точки зору природної релігійності, яка є вкоріненою в кожній людині, Божа справедливість сприймалася за аналогією з людською справедливістю. Її можна було б найпростішим чином визначити за допомогою латинської максими: Бог є справедливим суддею, який винагороджує за добро і карає за зло. Однак чи ця формула виправдана в контексті Одкровення, повнотою якого для християнської спільноти є втілення Ісуса Христа, Сина Божого, та Його пасхальне таїнство?

У Біблії, на сторінках Старого Завіту, ми бачимо інтерпретації подій і фактів, які підтверджують згадану раніше максиму, але водночас і антитетично, у контексті невинних страждань, з'являється зовсім нова, парадоксальна концепція, яка перевершує згадане розуміння Божої справедливості. Найяскравішим прикладом цього є Книга Йова. У цій теологічній драмі Бог дозволяє сатані випробувати праведного Йова, бо його життя залишалося зрештою в руках Творця. Йов не мав претензій до Бога, приймаючи Його суверенне, хоч і болісне втручання. Завдяки цьому він відкриває Бога і пізнає Його особисто, бо раніше знав Його лише з розповідей (Йов 42,1-6). Йов є фігурою Ісуса Христа, в якому Бог об'являє людині своє Лице.

Християнська зрілість від самого початку вимірювалася участю людини в природі Бога. Це стало можливим завдяки втіленню Христа, у якому ця природа сяє. Його навчання, підтвержене добровільною хресною мукою, є своєрідним кодом ДНК, в якому ми розпізнаємо цю природу. Дитина має ДНК, подібне до батька. Християнин через хрещення усиновлюється в Христі через Отця, але чи автоматично в його житті видно подібність до Небесного Отця? Лише його формація, слухання Божого слова, живлення таїнствами і життям у християнській спільноті дає надію, що цей процес принесе плоди христових установок у житті хрещених. Віра, інтегрована з екзистенційним досвідом людини, часто драматичним і болісним, врешті-решт приводить його до любові за зразком Христа, а надія на щасливе вічне життя перетворюється на впевненість.

Бог після драми хресної муки воскрешає Його з мертвих, підтверджуючи, що ця форма любові є гарантією вічного щастя. Яка це любов? Це, з людської точки зору, абсурдна любов до грішників, яка не мститься за невинну смерть Сина Божого. Це любов, готова взяти на себе несправедливе страждання без претензій до ката і бажати для нього неба! Людина спочатку переживає цю любов, відкриваючи глибоку правду про свій гріховний стан. Це дуже важливо, навіть необхідно. Я вбив Сина Божого, у мене на руках кров, а Отець, воскресивши Його з мертвих, каже мені: ти не в змозі вбити мою любов до тебе, я прощаю твої гріхи, бо я тебе знаю і розумію більше, ніж ти сам себе. В моїх очах ти виправданий.

Тому надзвичайно важливо пізнавати і розуміти біблійну антропологію, бо без неї християнство дуже легко перетворити на якусь жахливу карикатуру. Без впевненості у вічному щасті, яке є остаточним з'єднанням з Богом, християнське бачення Божої справедливості, що перетворюється на виправдання, неможливо прийняти. Однак перспектива вічності означає, що невинні страждання, а навіть найжорстокіша смерть, є лише епізодом у драмі людського існування. Ми бачимо це у поведінці мучеників протягом століть, особливо в перші століття після воскресіння Христа. До таких поведінок не можна примушувати; їх навіть не можна очікувати чи заохочувати до них, але коли вони з'являються – вони стають епіфанією, об'явленням Бога, який своїм пальцем торкається історії.

Цей набір думок, як мазки пензля, можливо, невміло, малює перед нами образ, в якому ми можемо побачити початок Царства Божого. Життя в реальній дійсності емпіричного світу, як сказав би Єжи Новосельський, базується на принципах, що впорядковують повсякденність і стосунки на основі людської справедливості. Християни, живучи в Царстві Цезаря, у своєму особистому житті і стосунках вирізняються радикально іншими установками. Таким чином вони пророчо втілюють есхатологічне Царство Боже – не з цього світу. Це царство завжди буде дурістю, а навіть скандалом для тих, хто бачить у матеріальності світу його єдиний принцип. Це царство завжди буде вислизати від усіх політичних і соціальних систем, але додає смаку – як сіль – всюди, де з'являється.

Марцін Свйондер OFMCap